

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. VIII. An obliget Contractus celebratus sub Causa, Modo,
Demonstratione, vel Conditione?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

aliquo secundum se spectante ad jura Beneficii: Quare si in locatione Beneficii sint læsæ, non possunt tali privilegio gaudere, quia læsio hæc non spectat ad jura Beneficii. Tertio, Rempublicam, quo nomine venit etiam Universitas, Castrum, Oppidum, Universitas studiorum: Quarto, Rudes, & Mulieres, quæ jura ignorant. Quinto, Milites, dum militant, & alios, ut videre est apud Molin. disp. 574., Sanchez lib. 6. disp. 33. Relate vero ad Religiosos in Compendio nostrorum Privilegiorum V. *Privilegia* §. 9. dicitur Joannes XXIII. concessisse Patribus Olivetanis, ut læsio quæcumque iisdem facta etiam ob culpam ipsorum Religiosorum ipso jure non teneret, quin opus esset restitutionem in integrum pro læsione hujusmodi impetrare.

ARTICULUS VIII.

An obliget Contractus celebratus sub Causa, Modo, Demonstratione, vel Conditione?

- I. Contractus fit sub Causa, si explicetur causa movens ad Contractum, sive ea sit Finalis, sive Impulsiva.
 - II. Fit sub Modo, si adjiciatur onus contrahenti nullatenus suspendendo Contractum, sicut suspenditur per Conditionem. Sed quid si dubitetur num fiat sub Modo, an sub Conditione?
 - III. Sub Demonstratione fit dispositio, quando indicatur qualitas aliqua, vel rei, quæ disponitur, vel ejus, in quem fit dispositio.
 - IV. Fit demum sub Conditione, quando usque ad adventum Conditionis suspenditur Contractus. Condicio autem potest esse honesta, turpis, impossibilis, impertinens, &c.
 - V. Non subsistente causa finali, Contractus est invalidus; secus vero si non subsistat causa impulsiva.
- Pars IV.

VI. Si causa finalis testamenti non subsistat, sed subsistat causa finalis legatorum, hæc sunt valida, illud vero nullum. Pariter nulla est donatio eleemosyna, aut collatio Beneficii, si causa finalis non subsistat; seu quando innotescere falsitate, non solum non conferretur talis eleemosyna, aut Beneficium, sed conferens vellet collationem esse irritam.

VII. In dubio num deprehensa falsitate donans vellet irritam esse donationem, favendum possidenti, & standum pro valore actus.

VIII. Valida est dispositio facta sub Modo, etiamsi Modus, qui sit causa impulsiva, non adimpleatur; ut si quis donet filia centum, ut Religionem ingrediatur, & deinde hæc non ingrediatur: Secus vero si sit causa finalis.

IX. Error in Demonstratione non invalidat Contractum, nisi apponatur per modum Conditionis, aut Causæ finalis, aut refundatur in errorem circa substantiam.

X. Contractus sub Conditione honesta, aut impertinente ante Conditionis purificationem non obligat: Nec si fiat sub conditione turpi; At post hanc purificationem probabilius obligat.

XI. Conditiones impossibiles Contractum reddunt simpliciter nullum; Non tamen Contractum matrimonialem, in quo habentur pro non adjectis tam Conditiones impossibiles, quam turpes, quæ non sunt contra substantiam Matrimonii, (seu contra tria illa bona, fidelitatis, prolis, & Sacramenti;) sicut etiam in ultimis voluntatibus, saltem pro foro externo.

XII. Habetur pariter pro non adjecta conditio ista, Si non nupseris, Si Religionem non ingrediaris. Quid si quis relinquat alicui biscendum,

D si nu-

si nubat, centum vero si Religionem ingrediat? Aut si quis relinquat hereditatem Titio, itaut, si sine filiis decedat, ea transeat ad Cajum, & Titius Religionem ingrediat? Num legatum relictum pro Virginibus maritandis possit iisdem dari, si velint ingredi Religionem?

XIII. Num possit contrahens, antequam conditio purificetur, resilire?

XIV. Conditiones necessariae non suspendunt Contractum, sed habentur pro impletis.

I. **D**icitur primo Contractus, vel dispositio fieri sub causa, quando explicatur causa, propter quam movetur aliquis ad contrahendum, vel disponendum; ut si dicat dare eleemosynam propter consanguinitatem. Causa autem duplex esse potest, Finalis, & Impulsiva: Finalis est, quae ita movet contrahentem ad Contractum, ut sine illa Contractus non fieret; Impulsiva est, quae impellit, sed sine illa Contractus fieret, quamvis non ita facile. Verbi gratia, si quis det eleemosynam pauperi dicenti esse suum consanguineum eo animo, ut si non esset consanguineus, eleemosyna non daretur, talis causa dicitur finalis: Si vero adhuc daretur eleemosyna, quamvis non cum eadem liberalitate, dicitur causa impulsiva.

II. Dicitur secundo Modus in Contractibus clausula illa, qua adjicitur onus contrahenti, ita tamen ut non suspendatur Contractus, sicut suspenditur per conditionem. Modus explicari solet per particulas, Ut, Pro, Ne, & similes: Verbi gratia, do tibi hereditatem, ut mihi construas sepulchrum, vel pro reficienda Ecclesia, aut ne desit tibi pecunia ad faciendam eleemosynam, &c. Aliquando modus videtur importare conditionem; ut si dicatur, do tibi hereditatem ea con-

ditione, ut construas mihi sepulchrum: Sed si constet de mente disponentis, quod velit apponere modum, non conditionem, talis dispositio censenda est facta sub modo, non sub conditione; si vero dubitatur de mente disponentis, censenda est facta sub conditione, ex Molin., & aliis apud Trull., & Bonac. contra Bard. disp. 6. c. 10. §. 2., & alios apud Scildere.

III. Tertio dicitur Contractus, seu dispositio fieri sub Demonstratione, quando demonstratur, seu indicatur aliqua qualitas, vel rei, de qua disponitur, vel ejus, in quem fit dispositio; ut si dicatur, Do tibi praedium meum Nolanum, quod est centum jugerum, vel quod in tui gratiam emi a Petro; vel contraho tecum, quae es dives, pulchra, &c.

IV. Dicitur quarto fieri Contractus sub Conditione, quando suspenditur Contractus usque ad adventum conditionis; ut si dicatur, do tibi praedium, postquam adeptus es doctoratum, vel si ostenderit esse ex mea familia, vel donec vixeris, &c.; Conditio autem potest esse turpis, honesta, impossibilis, impertinens, necessaria, &c., ut fufe explicatur in tractatu de Matrimonio, cum de consensu conditionato.

V. Quæritur nunc primo: An validus sit Contractus non subsistente causa: verbi gratia, si quis emat equum, quia est strenuus, validusne erit Contractus, si non sit strenuus?

Respondeo, causa finali non subsistente Contractum non esse validum, secus vero si non subsistat causa impulsiva; Ita communiter: Et ratio est, quia Contractus vim habet ex voluntate contrahentis, qui non vult contrahere non subsistente causa finali, ut supponitur. Præterea dolus dans causam Contractui irritat Contractum; sed Contractus extortus per causam finalem non subsistentem, censetur extortus

tortus per dolum dantem causam Contractui; ergo est invalidus.

VI. Hinc sequitur primo, quod si testamentum fiat ex causa finali falsa, & legata in eo contenta sint ex causa finali vera, testamentum sit nullum, legata vero sint valida; quia utile per inutile non vitiatur in rebus dividuis.

Sequitur secundo, quod si elemosyna detur ex causa finali paupertatis, vel consanguinitatis, quæ non subsistit, talis donatio sit irrita, & detur obligatio illam restituendi, quando rationabiliter creditur, quod velit illam dominus restitui. Docent tamen communius, quod qui ostiatim petunt parvas elemosynas fingendo paupertatem, non teneantur ad restitutionem; quia causa finalis, propter quam datur talis elemosyna, est charitas potius, quam paupertas; quamvis elemosyna non daretur, si fictio paupertatis innotesceret: Sic valida est collatio Beneficii facta Clerico idoneo, quamvis si ejus vitia innotescerent, Beneficium non conferretur, eo quod causa finalis est idoneitas, quæ jam habetur, non prohibet illius. Quare dicendum, illam esse causam finalem dispositionis, vel Contractus, qua deficiente non solum non fieret dispositio, sed etiam disponens vellet dispositionem esse irritam; Sic qui dat elemosynam parvam fingenti paupertatem vere non daret, si sciret illum non esse pauperem, sed non vult donationem illam esse irritam, ut ex communiter contingentibus præsumitur; & ideo donatio illa est valida, & non datur obligatio restituendi: Aliter fere omnes Contractus essent invalidi, ut notat Molin., & Bonac., quia fere in omnibus subsunt aliquæ circumstantiæ, quæ si innotescerent, Contractus non fierent.

VII. Sequitur tertio, validam esse donationem factam vel foeminae, ut alliciat ad turpe facinus, vel Supe-

riori, ut alliciat ad dandum Beneficium, vel diviti, ut alliciat ad mutuandum, quamvis vere non alliciantur, & si id prævideretur, donatio non fieret. Ratio est eadem, quia donatio est absoluta, non conditionata, ut notat Trull. hic: Contra vero invalida est institutio hæredis, quando Titius sit hæres, quia falso putatur esse filius; hæc enim institutio est æquivalenter conditionata; Nec solum est verum, quod si innotuisset falsitas, non facta fuisset talis institutio, sed etiam verum est, quod instituens vellet illam rescindi: Quæ tamen a prudenti viro ex communiter contingentibus judicanda sunt, ita tamen ut in dubio melior sit conditio possidentis, & stetur pro valore actus.

VIII. Quæritur secundo, An Contractus, vel dispositio facta sub modo sit valida, etiamsi modus non adimpleatur?

Respondeo esse validam, cum modus se habeat tanquam causa impulsiva tantum, & non suspendat dispositionem, vel Contractum; Dummodo tamen modus non sit contrarius substantiæ Contractus; si enim quis det mutuum, verbi gratia, ut accipiat aliquid ultra sortem, quia hoc destruit Contractum mutui, jam talis Contractus esset invalidus, utpote contractus usurarius, & non mutui; Sic si quis iniret Matrimonium cum Berta, ut adulteret, ut non concipiat, &c.

Hinc sequitur, donationem factam sub modo, qui non impletur, non esse revocabilem: Verbi gratia, si quis donet centum filiæ, ut Religionem ingrediatur, ea non ingrediente, donatio est valida; quia modus hic fuit causa tantum impulsiva: Secus vero si fuisset causa finalis, ut si quis donet centum filiæ, ut nubat consanguineo, talis modus videtur esse causa finalis, ut notat Bonac.; unde si per illam stet, ne consanguineo nubat,

D 2 non

non sunt danda illi centum. Verum in dubio, an modus sit causa finalis, vel impulsiva, censendum est, quod sit impulsiva; quia judicandum pro valore donationis. Notatque Rebell. apud Bonac., & Trull. disp. 9., quod habeat Modus vim conditionis, quando implendus est ante perceptionem emolumenti, vel si sit in favorem donantis; Verbi gratia, *Dono tibi centum, ut mihi construas sepulchrum*; Et econtra conditio habet vim modi, nisi aliter constet de mente disponentis, quando post perceptionem emolumenti implenda est, vel quando in favorem alterius apponitur.

Sequitur secundo, quod donatio facta, verbi gratia, Monasterio sub aliquo onere sit valida, etiamsi Monasterium tale onus non adimpleat; quia modus hic censetur esse causa tantum impulsiva, si aliter non constet de voluntate donatoris, nec aliud sit in donatione expressum, ut notat Less. lib. 2. cap. 18. num. 127., Bonacin. hic punct. 4.: Quare qui donat aliquid Ecclesie eo pacto, ut celebretur festivitas alicujus Sancti, vel ne alienetur sub poena restituendi rem illam, si id non adimpleatur, procul dubio donatio est irrita, si modus non adimpleatur; quia expresse constat esse hanc causam finalem.

IX. Quæritur tertio, An error in Demonstratione invalidet Contractum?

Respondeo non invalidare, dummodo demonstratio non apponatur per modum conditionis, vel causæ finalis, vel non refundatur in errorem circa substantiam. Ratio cur error in Demonstratione non invalidet universim Contractum, est, quia talis error est qualitaris, qui non vitiat Contractum: Quare si dicatur, *Do tibi prædium meum Nolanum*, quod est centum jugerum, valet dispositio, etiamsi prædium sit jugerum centum quinquaginta; quia talis error non pertinet ad

substantiam: Si autem esset, verbi gratia, mille jugerum, ex conjecturis colligenda est voluntas disponentis, ut notat Bonac.. Dixi tamen, nisi demonstratio apponatur per modum conditionis; ut si dicatur, *Contraho tecum, qui dabis mihi tantam dotem*; sensus enim est, si dabis mihi tantam dotem; Vel nisi apponatur per modum causæ finalis, ut si dicatur, *Contraho tecum, quæ es mea consanguinea*, itaut sensus sit, quia es mea consanguinea: Vel demum nisi error in demonstratione refundatur in errorem circa substantiam; ut si dicatur, *Contraho matrimonium tecum, quæ es Berta*, vel quæ es Regina Hispaniæ; error enim personæ in matrimonio pertinet ad substantiam matrimonii, & sic reddit illud invalidum. Eodem modo si quis dicat, *Relinquo tibi centum*, quæ mihi debet Cajus, invalida est donatio, si Cajus nihil debeat, eo quod error sit in substantia rei; Quod si tantum debeat sexaginta, hæc tantum danda erunt donatio, quia error non est in substantia, sed in qualitate.

X. Quæritur ultimo, An Contractus factus sub conditione validus sit, attequam purificetur conditio?

Respondeo, & dico primo. Si Contractus fiat sub conditione honesta, & possibili de futuro contingenti, non obligat ante eventum conditionis, sed statim post eventum conditionis obligat; Ut si dicatur, *Contraho tecum, si tuus Pater consenserit*, si mihi Titius solverit debitum, &c. Ratio est, quia contrahens non intendit se obligare, nisi post purificatam conditionem; Et idem dicas de conditione impertinenti, verbi gratia, *Contraho tecum, si cras pluerit*; hæc enim suspendit etiam, non vitiat Contractum, ex Sanch. lib. 5. disput. 8., & Bonac.

Dico secundo; Si fiat Contractus sub conditione turpi, ut *contraho tecum, si occideris Petrum*, ante purificationem

nem conditionis nullam inducit obligationem; quia nemo obligari potest ad ponendum id, a quo tenetur abstinere; Utrum autem post conditionem purificatam obliget? Less. cap. 18. dub. 3., & alii communiter affirmant, quia non amplius allicit ad peccatum; Quamvis nonnulli apud Sanch. lib. 5. disp. 9. num. 9. putent, quod non obliget, quia adhuc ad malum allicit illa spes lucrandi sic contrahendo post talem conditionem; Sicuti nonnulli contra communiorem sententiam apud Less. lib. 2. cap. 18. dub. 3. putant, quod promittens aliquid pro turpi opere non teneatur solvere, etiam turpi opere patrato. Certum tamen est, quod si Contractus sit sub conditione turpi de præterito, vel de presenti, non invalidetur; ut si quis dicat, Contraho tecum, quia prosecutus es odio, vel quia odio prosequeris Titium; istæ enim conditiones supponunt peccatum, non alliciunt ad illud.

XI. Dico tertio; Conditiones impossibiles reddunt Contractum simpliciter nullum; non enim parere possunt obligationem ante eventum conditionis, ut patet; nec post, cum conditio impossibilis nunquam purificari possit.

Notandum tamen, id esse speciale in Contractu matrimonii, quod conditiones turpes, quæ non sint contra substantiam matrimonii, (videlicet contra tria illa bona fidelitatis, prolis, & Sacramenti, idest si adulteraveris, aut si prolem evitaveris, aut si uterque velit se obligare vinculo matrimonii non in perpetuum, sed ad tempus dumtaxat, & dissolubiliter,) necnon conditiones impossibiles, habeantur pro non adjectis: Unde matrimonium contractum sub conditione, si Petrum occidas, si montem aureum videas, non invalidant matrimonium: Dummodo tamen non sit certum, contrahentes nolle contrahere his conditionibus non

impletis; etenim matrimonium sine consensu procul dubio invalidum est. Quando tamen consensus habetur, conditiones istæ ab Ecclesia habentur pro non adjectis in solo matrimonii Contractu; nisi tamen reputentur falso ut honestæ, & possibiles, ut notat Sanch. lib. 5. disp. 3. num. 8.: Quare si quis dicat, Contraho tecum matrimonium, si tuus Pater consentiat, & Pater sit mortuus, unde consentire non possit, Contractus hic est nullus, quia sub hypothesi impossibili putata possibili; Nec talis conditio impossibilis rejicitur a jure in Contractu matrimonii; quia in tali casu vere deficit consensus ad validitatem matrimonii requisitus.

Notandum secundo, in ultimis voluntatibus (saltem pro foro externo ex Vasq. de Restitut. cap. 7. disp. 10. apud Bonac. hic) haberi pariter pro non adjectis conditiones impossibiles, & turpes; idque in favorem actus, cum non possit testator post mortem inquiri, serio ne, an joco illas apposuerit.

Præterea rejicitur, & habetur pro non adjecta illa alia conditio, si non nupseris, si uxorem non duxeris. Unde si Bertæ ante primas nuptias legentur biscentum, si non nubat, centum vero si nubat, danda illi sunt biscentum, etiam si nubat; quod tamen verum est relate ad primas, non vero relate ad secundas nuptias. Idem dicendum in favorem Religionis, & Ecclesiæ, ex Bonac. de conditione illa, si Religionem non ingrediaris, quæ pariter habetur pro non adjecta; Unde si Bertæ relinquuntur centum, si nubat, adhuc illi danda sunt centum, si ingrediatur Religionem, idque ex præsumpta voluntate testatoris: Quod si expresse hic velit dare aliquod emolumentum temporale pro nuptiis carnalibus, quo non indiget, si Religionem ingrediatur, ut si dicat, Do illi biscentum,

tum, si nubat, centum vero si Religionem ingrediatur, in tali casu cum non possit praesumi voluntas testatoris, quod velit dare biscentum, etiam si Religionem ingrediatur, putat Sanch. lib. 1. disp. 33. num. 32. cum Molin. contra Bonac. hic, Sylvest., Rebel., & communioem Doctorum sententiam, quod solum illi centum danda sint, si velit ingredi Religionem.

Hinc putat Rebel. apud Bonacin., quod si quis relinquat hereditatem Titio eo pacto, ut si sine filiis decedat, hereditas transeat ad Cajum, Titio in Religionem ingrediente, hereditas transeat ad monasterium, non ad Cajum, eo quod conditio illa videatur rejicienda, quatenus potest a Religione retrahere.

XII. Dubium est primo, an si relinquatur legatum pro Virginibus maritandis, possit hoc dari alicui Virgini in Religionem ingredienti; eo quod spirituale matrimonium cum Christo contrahat, quod praestat matrimonio carnali? Afirmant Molin., & Rebel.; Negat tamen Bonac. hic, & alii apud Sanch. loc. cit., quia mens testatoris observanda est; cum autem loquatur testator de matrimonio, non loquitur nisi de matrimonio carnali.

XIII. Dubium est secundo, An qui sub aliqua conditione celebravit Contractum, possit ante adventum conditionis licite resilire?

Respondeo, ante acceptationem posse resilire, qui liberaliter promisit tam ante, quam post adventum conditionis; & similiter promittens promissione onerosa potest resilire ante repromissionem: At posita acceptatione, vel repromissione, non potest contrahens resilire ante adventum conditionis; quia ex intentione contrahentium oritur talis obligatio: Excipitur solum donatio causa mortis, nam, ut infra dicemus, habet ex dispositione juris hanc tacitam conditionem, Nisi re-

vocetur, ut advertit Bonac. punct. 4. XIV. Dico ultimo, Conditiones necessariae, verbi gratia, si cras sol oriatur, non suspendunt obligationem ortam a Contractu usque ad eventum conditionis, sed statim obligatio con-surgit, nisi expresse contrahentes dicant nolle se obligare ante conditionis eventum. Ita communiter. Ratio est, quia conditio necessaria habetur pro impleta; Unde fit, quod contrahentes matrimonium sub conditione necessaria, possint statim illud consummare ante eventum conditionis; cum jam sit ratum; secus vero, si fiat sub conditione contingenti.

ARTICULUS IX.

Expediuntur reliqua ad Contractus spectantia.

- I. *Contractus per Procuratorem validus est, quamvis Procura sit revocata, si non sit intimata; Non tamen matrimonium, nec Sponsalia, nec Verum, nec Contractus in praedictum tertii, & similes. Mortuo Principali Contractus per Procuratorem celebrati sunt irriti, etiam si id ignoret Procurator, si res sit integra, & non pertineat ad causas pias.*
- II. *Si quis per Nuncium, aut Epistolam mittat aliquid donandum, & interim dominus moriatur, donatio est nulla.*
- III. *Pariter est nulla emptio, si quis mandet per Nuncium aliquid emi, & ante emptionem revocetur mandatum. Sed est validus Contractus, si fiat ab Instigatore, qui interim revocetur, si non proponatur publice talis revocatio.*
- IV. *Evincere est auferre rem de manu emptoris, eo quod non pertineat ad venditorem, & tunc emptor habet jus adversus venditorem, ut servetur indemnitas.*